

social forskning

1 / 2015 MARTS

NYT FRA SFI

LÆS BL.A:

HJEMLØSE DRØMMER OGSÅ
OM VILLA, VOLVO OG VOVSE

DIT BARN HAR BRUG FOR HJÆLP
– SKAL VI TRÆKKE LOD?

ANBRAGTE BØRN TRIVES
BEDST I FAMILIEPLEJE

SFi

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Indhold

side 6

side 16

KRONIKKEN

- 3 Fra metodemylder til metodestringens
- 4 "Det afgørende er at gøre det relevant"
- 6 Anbragte børn trives bedst i familiepleje
- 8 Anbragte børn har ret – men får de ret?
- 10 Dit barn har brug for hjælp – skal vi trække lod?
- 12 Kritisk ringe læsefærdigheder hos mange indvandrere
- 14 Risikoen for selvskade er mindre, hvis nogen vil lytte
- 16 Hjemløse drømmer også om villa, Volvo og vovse
- 18 Helhedsindsats skal hjælpe psykisk syge misbrugere
- 19 Vi mangler viden om populær misbrugsbehandling

social 1 / 2015 MARTS
forskning

SFI

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Hertuf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Social Forskning udgives af
SFI – Det Nationale Forskningscenter
for Velfærd for at orientere om
resultaterne af centrets arbejde.

REDAKTION:

Ulla Haahr (ansvarshavende)
Carsten Wulff
Mads Andersen Høg
Trine Jørgensen
Anne Marie Underbjerg
Michael Ørtz Christiansen

ABONNEMENT:

Social Forskning er gratis og udkom-
mer med fire ordinære numre om året.
Abonnement på de ordinære numre
kan tegnes ved henvendelse til centret
eller på www.sfi.dk. Bladet kan frit
kopieres. Elektronisk abonnement kan
tegnes på www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN:

Hedda Bank mdd
FOTOS: Ole Bo Jensen: Forsiden,
side 7 og 19, Colourbox: side 3, 11, 12
og 15, Maria Fonfara: side 5, Jeppe
Carlsen: side 8, Flemming Schiller
side 17
OPLAG: 5.800
ISSN-NR. 0903-7535
TRYK: Rosendahls A/S

Fra metodelynder til metodestringens

Forskellige faggrupper har en tendens til at vælge forskellige metoder i arbejdet med psykisk syge og udviklingshæmmede i botilbud. Det viser en kortlægning, SFI har foretaget for de 22 kommuner i Region Syddanmark. Der er brug for øget metodestringens og fælles faglige værktøjer, siger medlem af kommunernes fælles Socialdirektørforum, Lise Plougmann Willer.

AF TRINE JØRGENSEN

"På sin vis kan man jo blive bekymret over at lægge de her resultater frem, for hvis man ikke kender området, kan man jo godt få indtryk af, at det stritter i alle retninger. Men netop derfor er det vigtigt at få frem i lyset og drøfte – især eftersom vi er helt sikre på, at billedet er det samme i de øvrige regioner."

Lise Plougmann Willer er direktør for Borger & Arbejdsmarked i Esbjerg Kommune og medlem af Socialdirektørforum, som dækker de 22 kommuner og regionen i Syddanmark. Sammen med de øvrige socialdirektører er hun opdragsgiveren bag en ny SFI-rapport, der kortlægger, hvilke metoder, der bliver brugt i regionens godt 300 bosteder for psykisk syge og udviklingshæmmede.

Oversigten er baseret på bostedernes egne oplysninger, og den tegner et mangfoldigt billede: Op mod 30 forskellige metoder er i brug, rettet mod enten udviklingshæmmede eller psykisk syge på botilbuddene. Blandt de mest brugte er fx anerkendende pædagogik, kognitive metoder og neuropædagogik.

AFHÆNGER AF UDDANNELSE

Oversigten viser bl.a., at de valgte metoder i høj grad afhænger af de ansattes uddannelse, hvilket betyder, at forskellige faggrupper har en tendens til at vælge forskellige metoder i arbejdet. Det resultat kommer ikke bag på Lise Plougmann Willer og de øvrige medlemmer af Socialdirektørforum:

"Vi er ikke overraskede over resultaterne – men det bliver synligt og tydeligt, at der er behov for mere stringens, når det gælder valg og implementering af metoder ude i botilbuddene. Jeg synes, rapporten viser, at der er et potentiale på institutionerne for at definere faglige værktøjer, metoder og tænkning i fællesskab – og bringe fagligheden sammen i stedet for at arbejde i hver deres søjle. Jeg ved, at mange allerede arbejder i den retning."

BEHOV FOR DOKUMENTATION

Rapporten viser også, at der kun findes ganske få videnskabelige undersøgelser, der påviser evidensen af de metoder, der bruges – og at de metoder, der viser sig mest virksomme i videnskabelige evalueringer, ikke er dem, der bruges mest på bostederne.

Det vil kommunerne gerne lave om på, siger Lise Plougmann Willer og efterlyser yderligere forskning på området. Hun adværer dog også imod uden videre at formode, at mangel på evidens også betyder mangel på resultater:

"Man skal passe meget på at koble, at fordi der ikke er evidensbaseret forskning, som kunne give os nogle svar på, hvad de rigtige metoder ville være, så opnås der slet ikke gode resultater. Det gør der jo – vi flytter rigtig mange borgere, støtter og hjælper dem til et bedre liv. Og mange kommuner arbejder allerede målrettet med resultatdokumentation, for vi bliver nødt til at kunne vise, om vi egentlig skaber en fremdrift for borgeren med det, vi gør."

EFTERLYSER VIDEN

Næste skridt for kommunerne i regionen er nu at afholde en fælles konference for lokale ledere på området, hvor man vil drøfte handlemuligheder i forlængelse af de temaer, rapporten påpeger. I den forbindelse efterlyser Lise Plougmann Willer andre kommuner og regioner, der vil arbejde med området:

"Det ville være dejligt, hvis der var flere, der havde mod på at lave sådan nogle analyser – også, så man også kunne få de gode eksempler frem. Og sidder der nogen med noget viden, vi kunne hente ind hos os, ville det jo være fantastisk."

SFI-rapport 15:05, Bengtsson, S., A. L. Rasmussen & S. Gregersen: Metoder i botilbud. 208 sider. ISBN: 978-87-7119-283-4. e-ISBN: 978-87-7119-284-1. Pris: 200,00 kr.

"Det afgørende er at gøre det relevant"

Mødrehjælpen har modtaget SFI's jubilæumspris 2014. Mødrehjælpen får prisen for at kvalificere sit arbejde med forskningsbaseret viden og på den måde sikre en mere solid og underbygget indsats for børn og forældre. Direktør Mads Roke Clausen fortæller her, hvordan Mødrehjælpen arbejder systematisk med at inddrage forskning og bruge dokumentation.

AF MADS ANDERSEN HØG

"Mødrehjælpen har formået at skabe et unikt kredsløb mellem at inddrage forskningsmæssig viden, bruge den til udvikling af dokumentationen og samtidig bruge dokumentationen som dialogredskab med borgerne. Denne brug af forskning og dokumentation er eksemplarisk. De gør kolde hænder varme!"

Sådan lød de flotte ord, da Mødrehjælpen officielt fik overrakt SFI's jubilæumspris på 25.000 kr. Og det er da også en stolt direktør, Mads Roke Clausen, der giver et indblik i de tre elementer i arbejdet med at vidensbasere Mødrehjælpens arbejde.

INVITERER FORSKERE

Første element er i udviklingen af nye indsatser og programmer. I den fase bliver der læst op på forskningslitteraturen og førende forskere bliver inviteret til at kvalificere designet af indsatsen.

"Vi har jo rigtig meget praksisviden, men den mere teoretiske viden har vi ikke – og den skal vi heller ikke have. Derfor er det vigtigt at trække forskningen ind. I designfasen handler det om at inddrage den nødvendige ekspertise udefra og ikke tro, at man sidder med al viden selv. Vi skal forene den teoretiske og den praktiske viden," siger Mads Roke Clausen.

Han peger bl.a. på programmet "Ud af voldens skygge" [<https://moedrehjaelpen.dk/ud-af-voldens-skygge/>], hvor professor Ask Elklit var med til at designe programmet:

"Ask Elklit har en bred viden om traumer hos både børn og voksne, og han var bl.a. med til at finde de relevante skalaer, vi måler på. På den måde er vi sikre på, at vi

får målt på de områder, vi gerne vil ramme med indsatsen," forklarer direktøren.

LØBENDE DATA

Netop det med at finde de rigtige målepunkter er afgørende, for næste element er, at Mødrehjælpen løbende arbejder med real time-data om de forskellige indsatser. Indikatorsystemet er relativt simpelt med fx rød, gul og grønne farver for, hvordan det går i de forskellige dimensioner. Men den ledelsesmæssige håndtering af data har meget stor betydning for medarbejdernes indstilling til processen:

"Vi er meget stringente med at forholde os til det, når vi har styregruppemøder. Så projektlederne går det igennem, og vi spørger ind til, hvordan kan det være, at det ser sådan ud? Hvad kan årsagen være? Tallene ser lidt bedre ud for Aarhus end for København; er der noget, vi kan lære?" fortæller Mads Roke Clausen.

Den lærende og lyttende tilgang fra ledelsen er afgørende. Det er ikke et redskab, der skal bruges til at belønne eller kontrollere den enkelte medarbejder:

"Hos os bliver man hverken fyret eller får mere i løn pga. tallene. Og vi måler ikke på den enkelte medarbejder. Det er jo en team-indsats, og hvis man gerne vil have folk til at arbejde sammen, så skal man ikke måle på den enkelte, men på gruppens arbejde. Det er vigtigt for os."

Mads Roke Clausen fortæller også, at det har været en lang proces at få indarbejdet, siden Mødrehjælpen i 2006 så småt indførte systemet.

"Vi har alle haft meget at lære, for vi kommer fra forskellige faglige traditioner.

"Hvis man belaster socialrådgivere og andre med en masse registrering og spørgeskemaer, som de ikke synes giver mening for dem, så tror jeg ikke, at det bærer igennem med evidens."

FAKTA

SFI's jubilæumspris er en hæderspris, der gives til en person, en gruppe af personer eller en organisation, der på velfærdsområdet har gjort sig særligt bemærket ved:

- at skabe ny forskningsbaseret viden, der er anvendelig i praksissektoren
- at anvende forskningsbaseret viden i praksissektoren til gavn for borgerne
- gennem formidling og debat eller andre initiativer med succes at have fremmet, at forskningsbaseret viden omsættes til konkret brug i praksissektoren

Prisen uddeles af SFI's bestyrelse.

SFI's bestyrelsesformand Peter Nannestad overrækker prisen til Mødrehjælpens formand Elin Schmidt. I baggrunden SFI's direktør Agi Csonka

Men det, der har været drivkraften, er at lave noget, der er fagligt relevant for socialrådgiverne og psykologerne. De er jo blevet socialarbejdere, fordi de gerne vil hjælpe mennesker. Og hvis vi kan understøtte dem i det, så går de med på den. Det afgørende er at få det gjort relevant," understreger han.

BRUGER DATA I SAMTALER

Og netop den praktiske relevans peger mod det tredje element i Mødrehjælpens systematiske arbejde med forskning og dokumentation, for de indsamlede data er ikke blot et redskab for ledelsen. De bliver brugt direkte af socialrådgivere og psykologer i samtaler med fx voldsramte kvinder.

"Vores professionelle fagfolk, som er med til at samle data ind, kan selv sidde og kigge på alle tallene og bruge dem i samtaler. Data bliver brugt i direkte øjenhøjde med brugerne," forklarer Mads Roke Clausen og giver samtidig et skarpt indspark i debatten om evidens på det sociale område:

"Hvis man belaster socialrådgivere og andre med en masse registrering og spørgeskemaer, som de ikke synes giver mening for dem, så tror jeg ikke, at det bærer igennem med evidens. Men som organisation har man jo et ansvar for, at man har styr på det, man går og laver. Vi vil gerne sætte barren for viden og dokumentation højt, men vi skal også hele tiden skabe mening. Og mening for en forsker eller en

programdesigner er måske evidens, men for en socialrådgiver der sidder over for et menneske, så er meningen, at hun har en oprigtig oplevelse af, at det hun gør, får rykket noget."

Mads Roke Clausen leder omkring 100 ansatte og 1.100 frivillige, så i forhold til kommunerne er Mødrehjælpen en lille aktør på det sociale område. Men han håber, at deres tilgang kan inspirere andre:

"Vi forsøger at være det her lille laboratorium, der kan vise, at man kan gøre det bedre og billigere," siger han.

Forhåbentlig kan SFI's jubilæumspris være med til at sætte mere spotlys på arbejdet i det lille laboratorium.

Anbragte børn trives bedst i familiepleje

Der er stor forskel på, hvordan børn anbragt i familiepleje og børn anbragt på døgninstitution trives i deres hverdag. Det skyldes ifølge formanden for Foreningen af Døgn- og Dagtilbud for udsatte unge (FADD) i høj grad, at børnene har vidt forskellige udgangspunkter.

AF MICHAEL ØRTZ CHRISTIANSEN

Ja, anbragte børn og unge har flere udfordringer end børn, der ikke er anbragt. Men de har det generelt godt det sted, de er anbragt, hvor to tredjedele af dem føler sig hjemme. Det viser en omfattende SFI-undersøgelse, som tegner et nyt og positivt billede af trivslen blandt de anbragte 11-17-årige. Resultaterne fortæller også, at der er stor forskel på trivslen, alt efter hvor børnene er anbragt.

Mens 78 procent af de familieplejeanbragte børn og unge svarer, at de har det meget godt, hvor de er anbragt, så er det kun 30 procent af de institutionsanbragte, der har det på samme måde. Det kan der ifølge seniorforsker Mai Heide Ottosen være mange forklaringer på. For det første kan rammerne betyde noget.

"At bo under institutionslignende forhold med andre børn og unge kan for eksempel føles utrygt for nogle," siger Mai Heide Ottosen, der har været projektleder på den netop udgivne SFI-rapport *Anbragte børn og unges trivsel 2014*.

For det andet er børn i plejefamilier ofte yngre, og de har i mange tilfælde boet på stedet gennem en årrække, mens de institutionsanbragte gennemgående er ældre og har boet på stedet i kortere tid.

"Det kan også påvirke deres vurdering af, hvordan de har det med deres anbringelsessted," siger seniorforskeren og fortsætter:

"Endelig skal man være opmærksom på, at de børn og unge, der bliver anbragt på institutioner, ofte har en anden type udfordringer og er mere belastede end de børn og unge, der bliver anbragt hos en plejefamilie".

Med den markante forskel i trivslen er det nærliggende at konkludere, at plejefamilierne gør det bedre end institutionerne, men det ville ifølge Mai Heide Ottosen især med den sidste pointe in mente være en forhastet og misvisende konklusion.

SOM AT SAMMENLIGNE PÆRER OG BANANER

Formanden for Foreningen af Døgn- og Dagtilbud (FADD), Søren Skjødt, mener, at det er som at sammenligne pærer og bananer, når man ser på, hvem der trives bedst – anbragte i familiepleje eller anbragte på døgninstitutioner?

Han pointerer, at mange i sidstnævnte gruppe har problemer som udadreagerende adfærd eller kan være udviklingshæmmede, kriminelle eller have en fysisk funktionsnedsættelse, for blot at nævne nogle af de mest krævende udfordringer, som institutionerne arbejder med.

"Når man siger det, så må man også forvente, at denne her gruppe har en forringet livskvalitet i forhold til andre," siger Søren Skjødt.

"De børn, der bor på institutionerne, har komplekse og klart definerede behandlingsbehov, og behandlingskompleksiteten er væsentlig større i institutionerne, end den er i plejefamilierne," understreger FADD-formanden, der også er forstander på den specialiserede døgninstitution Godhavn i Nordsjælland.

FAMILIEPLEJE ER FØRSTE PRIORITET

Forskellen mellem børn og unge, der er anbragt i familiepleje og på døgninstitutioner, viser sig også, når man ser på blandt

"Endelig skal man være opmærksom på, at de børn og unge, der bliver anbragt på institutioner, ofte har en anden type udfordringer og er mere belastede end de børn og unge, der bliver anbragt hos en plejefamilie."

UDVALGTE RESULTATER FRA RAPPORTEN:

- To procent af de familieplejeanbragte børn og unge føler sig ikke hjemme det sted, de bor. Det samme gælder for cirka 17 procent af de institutionsanbragte.
- Knap 90 procent af de familieplejeanbragte oplever altid eller næsten altid, at de bliver støttet af de voksne på anbringelsesstedet. Blandt de institutionsanbragte er det godt 50 procent.
- 95 procent af de familieplejeanbragte oplever ofte eller altid, at de voksne på anbringelsesstedet holder af dem. Det samme gælder for knap 80 procent af de institutionsanbragte.
- Trefjerdedele af de plejefamilieanbragte børn går i en almindelig folkeskoleklasse, mens det er hver tredje af de døgninstitutionsanbragte.
- 40 procent af de institutionsanbragte 15-årige oplever en lav livstilfredshed, mens det er 14 procent af de jævnaldrende i familiepleje.

andet helbred, skolegang, venskaber og fritidsliv. Børn og unge anbragt i familiepleje har det bedre og klarer sig bedre over hele linjen. De har for eksempel sjældnere været på kant med loven, de føler sig mere sunde, mindre ensomme, klarer sig bedre i skolen, tjækker mindre og er i det hele taget mere livstilfredse end institutionsanbragte børn og unge.

Ifølge Søren Skjødt er det igen et udtryk for, at de børn og unge, der bliver visiteret til institutionerne, generelt kommer med en helt anden kompleksitet.

"Mit udgangspunkt er også, at alle de børn og unge, der kan udvikle sig og få deres behov opfyldt i en plejefamilie, naturligvis også skal være i en plejefamilie," siger FADD-formanden.

15:01 Ottosen, M.H., M. Lausten, S. Frederiksen & D. Andersen: *Anbragte børn og unges trivsel 2014*. 122 sider. ISBN: 978-87-7119-276-6. e-ISBN: 978-87-7119-277-3. Pris: 120,00 kr.

Anbragte børn har ret – men får de ret?

AF ANNA MARIE SCHURMANN CARSTENS, JURIDISK KONSULENT I BØRNERÅDET OG PER LARSEN, FORMAND FOR BØRNERÅDET

Når børn og unge bliver anbragt, er de på papiret beskyttet af en meget udførlig lovgivning, der sikrer dem ret til trivsel, sundhed og udvikling. Alligevel viser undersøgelser, at alt for mange børn og unge ikke trives i deres anbringelse. Gentagne gange finder Ankestyrelsen i deres praksisundersøgelser fejl i sagsbehandlingen, og senest har SFI's undersøgelse vist, at mange børn og unge på institutioner og opholdssteder ikke trives. Undersøgelserne peger på et problem: På trods af at børn og unge har en række rettigheder, når de bliver anbragt, er det alligevel ikke altid sådan, at de bliver håndhævet. Efterlevelsen af lovgivningen volder problemer, og det betyder, at mange børns udvikling og trivsel fortsat er i fare hver dag.

Helt frem til bistandsloven blev vedtaget i 1976, var det de såkaldte værgeråd og senere børneværn, der traf beslutning om en anbringelse. Med bistandsloven blev ansvaret placeret i kommunerne. Samtidig blev der indført regler om magtanvendelse, som blandt andet betød, at man ikke måtte udsætte børn og unge for nedværdigende behandling. På trods af forbedringer i loven var den også genstand for kritik, og i 1990 nedsatte man Graversenudvalget, som skulle undersøge mulighederne for at forbedre retssikkerheden for anbragte børn og unge. Udvalget fremhævede blandt andet, at børn og unge skulle inddrages i sagsbehandlingen, men den reelle pligt til at inddrage børn og unge kom først med serviceloven i 1998.

ANBRINGELSER I ET HISTORISK PERSPEKTIV

Hvis vi kaster blikket tilbage og kigger på, hvordan lovgivningen på området har udviklet sig gennem det sidste århundrede, er der sket væsentlige forbedringer. Udsatte børn var omfattet af børneloven fra 1905, der udstak rammer for opdragelse, straf og fjernelse af børn. Selvom den var et forsøg på at forbedre forholdene for anbragte børn, var der alligevel ikke nogen egentlige rettigheder at hente. Først i 1924 kom der fokus på børn og unges retsstilling, og det var på internationalt plan: Folkeforbundet, som var forløberen for FN, vedtog nemlig fem artikler om børns rettigheder. De handlede om barnets ret til udvikling, mad, husly, hjælp og ret til beskyttelse mod udnyttelse. De artikler blev startskuddet til FN's Børnekonvention fra 1989.

SERVICELOVEN OG ANBRINGELSESREFORMEN

Når børn i dag bliver anbragt er det med afsæt i servicelovens bestemmelser. I loven bliver det slået fast, at hjælpen skal tilrettelægges i samarbejde med barnet og ud fra det enkelte barns behov og forudsætninger. Med loven skete der også en ændring i forhold til, hvad man ser som succeskriterier for en god anbringelse: Man gik fra med bistandsloven at mene, at anbringelsen skulle tilgodese barnets udvikling, trivsel og tarv, til at anbringelsen med tiden skal sætte barnet i stand til at klare sig selv.

Som en hjørnesten i serviceloven står inddragelse af barnet. I lovens § 48 fremhæves det, at børn over 12 år skal høres ved en samtale, før der bliver truffet en afgørelse om en foranstaltning. I lovens § 46, stk.

"Følelsen af at have noget at skulle have sagt er en væsentlig motivationsfaktor for børnene og de unge. De vil tages med på råd, når der bliver truffet små og store beslutninger om dem, uanset om det handler om dagligdagen på opholdsstedet, samvær, skoletilbud eller efterværn."

3 hedder det, at børn under 12 år skal have mulighed for at tilkendegive deres holdning til den foreslåede foranstaltning, i det omfang barnets modenhed giver mulighed for det. Ydermere har børn med loven fået en generel ret til at blive informeret om og inddraget i deres sag.

På trods af at serviceloven varslede nye tider for anbragte børn og unge, var der stadig plads til forbedring. I 2006 skete der derfor igen store ændringer på området med anbringelsesreformen, hvor man ville forbedre børns retssikkerhed blandt andet i form af øget inddragelse, klageadgang fra barnets 15. år samt opsættende virkning ved ændring af anbringelsessted. I anbringelsesreformen var der ligeledes fokus på at styrke sagsbehandlernes faglighed.

BARNETS REFORM

I årene efter anbringelsesreformen viste gentagne undersøgelser og sager i medierne fortsat flere alvorlige fejl i sagsbehandlingen og et stort antal brud i anbringelser. Med Barnets reform fra 2011 blev der blandt andet indført en formålsparagraf i serviceloven, hvor ambitionen var at sikre, at børn og unge med særlige behov kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Med formålsparagraffen blev det også slået fast, at støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste.

I Barnets reform blev der sat endnu mere fokus på børn og unges rettigheder. De er blandt andet beskrevet i vejledningens kapitel 2 lige efter beskrivelsen af formålsparagraffen. Den prominente place-

ring er blevet tolket som, at man har ønsket at opprioritere anbragte børns rettigheder. De konkrete tiltag i loven for at styrke børns rettigheder var blandt andet, at aldersgrænsen for at klage blev nedsat til 12 år, at barnet fik ret til en støtteperson og ret til samvær med familie og netværk, og at der blev stillet krav om samtale med barnet på anbringelsesstedet mindst to gange årligt. Dermed gav Barnets Reform de anbragte børn og unge en samlet og tydeliggjort ret til at blive inddraget og hørt både før og under anbringelsen.

FN'S BØRNEKONVENTION

Når vi taler om anbringelser i en lovgivningsmæssig kontekst, må vi også nødvendigvis inddrage FN's Børnekonvention fra 1989. Selvom den endnu ikke er implementeret i dansk lovgivning, har vi alligevel ratificeret den i 1991. Det betyder altså, at vi i Danmark har skrevet under på, at vi vil overholde konventionens bestemmelser i alle sager, der handler om børn og unge.

Børnekonventionen er det tætteste, vi i Danmark kommer på et generelt regelsæt kun for børn. En af de væsentligste bestemmelser i Børnekonventionen i forhold til anbragte børn og unge er artikel 3, hvor det bliver slået fast, at hensynet til barnets bedste skal ligge til grund for enhver afgørelse, der bliver truffet. Samtidig bliver det i artikel 12 understreget, at der er pligt til at høre barnet i afgørelser, der vedrører barnet, og at barnet skal have mulighed for at udtrykke sin mening i alle henseender, der vedrører barnet.

INDDRAGELSE ER LØFTESTANG FOR BØRNS RETTIGHEDER

Når nu lovgivningen og konventionen tildeler børn en række rettigheder, hvorfor er der så stadig så mange anbragte børn, som ikke trives?

Et godt bud er, at alt for mange anbringelser sker hen over hovedet på det enkelte barn. Selvom det bliver understreget i både lovgivningen og konventionen, at sagsbe-

handlingen i anbringelsessager skal tage udgangspunkt i det enkelte barn, er det Børnerådets erfaring, at børnene savner at blive lyttet til og inddraget i deres sag. Vi hører også, at de ikke kender til deres rettigheder.

I Børnerådet har vi gennem en årrække arbejdet målrettet for at sikre inddragelsen af børn og unge. Erfaringen fra vores mange undersøgelser siger os, at børnene og de unge gerne vil inddrages – også selvom deres ønsker ikke altid bliver til virkelighed. Følelsen af at have noget at skulle have sagt er en væsentlig motivationsfaktor for børnene og de unge. De vil tages med på råd, når der bliver truffet små og store beslutninger om dem, uanset om det handler om dagligdagen på opholdsstedet, samvær, skoletilbud eller efterværn.

Derfor er inddragelse en væsentlig forudsætning for et vellykket anbringelsesforløb. Det står også i loven, at alle foranstaltninger skal tage udgangspunkt i det enkelte barn. Og da børn har forskellige behov og ønsker, er det nødvendigt at inddrage det enkelte barn, hvis man skal skræddersy hjælpen.

Hvis vi vil sikre, at anbragte børn og unge i højere grad skal trives og udvikle sig, er vi nødt til at lytte mere til dem – både i det enkelte barns sag og på kollektivt niveau i udviklingen af anbringelsespolitik og best practice-beskrivelser. Børn og unge sidder med en uvurderlig viden og en ekspertise, som voksne – både fagfolk og politikere – kan have stor gavn af. Fokus på det enkelte barn skærper ikke alene sagsbehandlingen, det skærper også bevidstheden om børns rettigheder, når de bliver anbragt.

Dit barn har brug for hjælp – skal vi trække lod?

SFI's erfaringer med de såkaldte lodtrækningsstudier peger især på én udfordring, der ligger i at overtale de involverede parter til at deltage i forskning, hvor der indgår et element af tilfældighed, nemlig lodtrækningen mellem to konkrete indsatser. Men med klar og tydelig kommunikation kan man komme langt, lyder en af konklusionerne.

AF MICHAEL ØRTZ CHRISTIANSEN

Det kan virke stødende på både familie, deltagere og fagfolk, at en tilfældighed skal afgøre, hvilken type hjælp et udsat barn skal have. Men i takt med det øgede fokus på effektmåling af forskellige indsatser på det sociale område bliver RCT-studier – populært kaldet lodtrækningsforsøg – stadig mere aktuelle. Hvis de bliver udført ordentligt, er det nemlig svært at finde en bedre metode til at finde frem til den bedste behandlingsform.

"Det er den metode, der med størst sikkerhed kan sige noget om effekten, og det er den metode, der kræver færrest deltagere," siger cand. oec. Helle Hansen, der er seniorkonsulent i SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Hun har sammen med ph.d.-studerende Maiken Pontoppidan samlet op på de seneste cirka fem års SFI-erfaringer med den omdiskuterede metode. Det har de gjort i notatet *Erfaringer med RCT-studier på det sociale område* udarbejdet på foranledning af Socialstyrelsen. Mange af erfaringerne er samlet fra studier, hvor der er en løbende rekruttering over en lang tidsperiode, og hvor der skal rekrutteres fra mange kommuner, hvilket giver særlige udfordringer.

STILLER STORE KRAV TIL KOMMUNIKATIONEN

I arbejdet med at samle op på de cirka 10 afsluttede og stadig igangværende RCT-studier er det blevet klart, hvor stor en rolle kommunikation spiller, når både beslutningstagere, fagpersoner og deltagere i projektet skal overvises om, at det er en god idé at trække lod om, hvem der skal have hvilken form for behandling.

"Vi er blevet opmærksomme på, hvor meget det rent faktisk betyder hele vejen igennem, fordi designet er så nyt og nogle gange kontroversielt, og fordi der er så mange led, der skal være med," siger Helle Hansen.

God kommunikation skal både skabe klarhed over, hvad parterne får ud af at deltage i et RCT-studie, og det skal gøre klart for alle parter i studiet, hvad de kan forvente af hinanden.

"Det er vigtigt, at alle kender deres bidrag til studiet, da dette kan være medvirkende til at bevare motivationen gennem hele projektforsøget, der kan vare flere år," fremhæves det i notatet.

SVÆR START I HOLSTEBRO KOMMUNE

Vigtigheden af at være tydelige i kommunikationen i et RCT-projekt er man også blevet opmærksom på i Holstebro Kommune, som deltager i projektet 'Bedre Familiebehandling', hvor SFI måler effekten af behandlingsformen PMTO - Parent Management Training Oregon – i forhold en anden type familiebehandling, som kommunen tilbyder. I første omgang forsøgte kommunen at hverve deltagere til forskningsprojektet via et møde med familierne, hvor både socialrådgiverne, en PMTO-terapeut og en anden terapeut var med. Men det fungerede ikke, efteranalyserer sous-chef og familiekonsulent Lilli Kristensen.

"Så skal man to ting på det møde. Man skal både holde et formøde, hvor man får afklaret, hvorfor familien kommer, og hvad de har brug for hjælp til. Og så skal man samtidig skulle forholde sig til det her forskning," siger Lilli Kristensen.

"Der blev konteksten simpelthen blandet for meget sammen, og mange sagde nej," konstaterer hun.

NY TAKTIK SKABTE RESULTATER

Afslagene fik Lilli Kristensen og kollegerne i Holstebro Kommune til at sadle om. De besluttede sig for i højere grad at fokusere på opgaven med at fortælle om forskningsprojektet – uden at blande andre budskaber ind i kommunikationen. Det skete i første omgang med et opkald til de aktuelle familier fra Lilli Kristensen, hvor hun inviterede til et kort møde på 15 minutter, enten i hjemmet eller på kommunen. Under møderne fokuserede familiekonsulent med hjælp fra en informationsvideo fra SFI udelukkende på at forklare om RCT-studiet, og om Holstebro Kommunes bevæggrunde for at gå med i projektet, nemlig at:

"Det er vigtigt med forskning på det her område, så vi kan lave en bedre familiebehandling".

Det argument og forsikringen om, at familien er sikret en af to behandlingsformer, ligemeget hvilken gruppe de havner i, har været nok til at overbevise familierne om, at et lodtrækningsforsøg er vejen frem. Og det har i den grad givet pote at ændre taktik og være mere tydelig i kommunikationen i Holstebro Kommune.

"Alle har sagt ja, og jeg synes egentlig ikke, at jeg har skullet overtale dem," siger Lilli Kristensen.

FAGFOLKENE ER SVÆREST AT OVERTALE

Erfaringerne viser også, at det sjældent er den sidste del med at overbevise deltagere

"God kommunikation skal både skabe klarhed over, hvad parterne får ud af at deltage i et RCT-studie, og det skal gøre klart for alle parter i studiet, hvad de kan forvente af hinanden."

om, at lodtrækningsforsøg er den rigtige vej at gå, der er den største udfordring.

"Lidt firkantet kan man sige, at de jo får den hjælp, de skal have. Og vi ved jo reelt ikke, hvad der virker bedst," siger seniorkonsulent Helle Hansen.

Det er skridtet før, hvor fagfolket skal overbevises, der oftest er den største udfordring. Det er også fagfolkene, der oplever de største ændringer i deres arbejdsgange ved at deltage, pointerer Helle Hansen og understreger dermed vigtigheden af at få dem med på vognen.

"Hvis medarbejderne ikke er med på den, så er det lige meget, at ledelsen har sagt ja".

STOR RISIKO FOR FRAFALD

Varigheden af et RCT-studie kan også være en udfordring. For det første skal man tage højde for, at der kan være et langt aftræk, inden forsøget skydes i gang. Beslutningstagere og fagfolk skal overbevises om, at et lodtrækningsforsøg er en god idé. Det tager tid. Og så skal der rekrutteres familier til forsøget. Det stiller høje krav til informationsmateriale, der blandt andet har været udvidet med en YouTube-video, hvor en SFI-forsker forklarer, hvordan et RCT-studie fungerer.

En anden udfordring er fastholdelse, netop da projekterne ofte strækker sig over flere år. På grund af behovet for en regelmæssig og grundig kommunikation har RCT-studier vist sig særlig sårbare over for udskiftning af personale i kommunerne.

"Vores erfaringer viser, at rekrutteringen nemt kan gå i stå, når der sker ændringer, og der ikke længere er en projektansvarlig i kommunen," lyder det i notatet fra Helle Hansen og Maiken Pontoppidan.

FAKTA OM RCT:

- RCT en forkortelse for randomized controlled trial, oversættes til randomiseret kontrolleret forsøg.
- Et RCT-studie er en videnskabelig undersøgelse af en ny form for behandling.
- I et RCT-studie er der typisk to grupper af deltagere. En kontrolgruppe, der modtager den normale behandling, og en indsatsgruppe, der modtager den nye form for behandling. Efter forsøgsperioden sammenligner man effekten af de forskellige behandlingstyper.
- Den randomiserede del af studiet består i, at deltagerne fordeles i de forskellige grupper efter lodtrækning.
- Deltagerne i et RCT-studie skal have nogenlunde samme forudsætninger ved starten af studiet, så effekten af behandlingen eller mangel på samme kan sammenlignes.

Når der er minimum én person i hver kommune, der har fokus på fremdrift i projektet og rapporterer eventuelle problemer, har det en mærkbar effekt på processen.

"I kommuner, hvor der er en fast kontaktperson, der varetager kontakten mellem evaluators og kommunerne, forløber projektet bedre," lyder konklusionen.

RCT-STUDIER HAR LANG HISTORIE BAG SIG

Mens erfaringerne med RCT-studier på socialområdet er sparsomme i Danmark, så har amerikanske forskere brugt metoden i mere end 100 år; først på uddannelsesområdet i begyndelsen af 1900-tallet, siden inden for landbruget i 1920'erne, og i 1930'erne begyndte socialforskerne at forsøge sig med de randomiserede forsøg. Men metoden kan spores helt tilbage til år 1061,

hvor den kinesiske forsker Ben Cao Tu Jing satte sig for at undersøge, hvilken effekt løb havde i forhold til at spise ginseng. Knap 700 år senere tog Sir James Lind, der var læge i den britiske flåde, lidt mere drastiske midler i brug, da han ville undersøge, hvordan man bedst kunne kurere skørbug. Fortyndet svovlsyre, havvand og eddike var blandt de midler, der blev testet på de britiske sømænd. Så drastiske midler bruges der ikke længere. Nu er hovedudfordringen at afmystificere lodtrækningsstudierne. Og der kommer man altså langt med grundig information.

"Vores erfaring er, at ved at belyse argumenterne bag udvælgelsen af indsatserne, bliver modstanden mod en randomisering mindre," lyder det i notatet 'Erfaringer med RCT-studier på det sociale område'.

Kritisk ringe læsefærdigheder hos mange indvandrere

En stor gruppe indvandrere fra ikke-vestlige lande har så svært ved at læse, at det påvirker deres mulighed for fuldt ud at tage aktiv del i det danske samfund, påpeger SFI-analyse.

AF MICHAEL ØRTZ CHRISTIANSEN

"For det første stilles der spørgsmålstejn ved, om indvandrerne via undervisningen i sprogcentrene bliver klædt godt nok på til at gå videre i uddannelsessystemet."

"Hvis du kommer til Danmark, skal du selvfølgelig arbejde. Du skal bruge det, du kan. Du skal lære sproget og ud blandt danske kolleger".

Ordene er fra statsminister Helle Thorning-Schmidts nytårstale. Men det går trægt med den del, der drejer sig om, at indvandrere skal lære sproget. Det viser tal fra PIAAC-undersøgelsen, som SFI har analyseret.

Læsefærdighederne hos mange indvandrere og især mange ikke-vestlige indvandrere er mangelfulde.

"De er overrepræsenteret blandt personer, der scorer lavt i læsetesten, og det betyder, at en meget større andel af ikke-vestlige indvandrere end af etniske danskere ikke kan læse og forstå mere komplicerede tekster på dansk," siger seniorforsker ved SFI Vibeke Jakobsen.

SCORER LAVERE

I PIAAC-undersøgelsen scorer ikke-vestlige indvandrere markant lavere end etniske danskere i læsetesten, hvor man kan score fra 0-500 point.

Jo højere du scorer, desto bedre læsefærdigheder har du. 213 er gennemsnittet for de ikke-vestlige indvandermænd, mens kvinderne scorer to point mere. Lidt mere end 50 procent af både de ikke-vestlige indvandermænd og -kvinder ligger i gruppe nul eller 1, hvor 5 er den gruppe med de bedste læsere.

Til sammenligning befinder cirka 14 procent af de etnisk danske mænd og cirka 11 procent af de etnisk danske kvinder sig i gruppe nul eller 1. Gennemsnittet for etnisk danske mænd er på 275, mens etnisk danske kvinder scorer et point mere, og den

FAKTA OM PIAAC:

- PIAAC-undersøgelsen bygger på data fra 24 OECD-lande, hvor man har testet læse- og regnefærdigheder samt færdigheder med problemløsning i IT.
- Den første og hidtil eneste PIAAC-undersøgelse blev offentliggjort i slutningen af 2013.
- Dataindsamlingen bestod af spørgeskemaundersøgelse samt test af læsning, regning og brug af IT.
- 7.328 personer deltog i den danske del af PIAAC-undersøgelsen, heraf 593 vestlige indvandrere og 880 ikke-vestlige indvandrere.
- I den danske PIAAC-undersøgelse blev der udtrukket en større andel indvandrere end etnisk danskere. Det gør det muligt at lave særskilte analyser for indvandrere. De andre 23 lande har ikke udtrukket en større andel indvandrere.
- PIAAC er en forkortelse af The Programme for the International Assessment of Adult Competencies.

største gruppe af de etniske danskere ligger i gruppe 3 med en score fra 276-325.

LÆSEPROBLEMER BEGRÆNSER INDVANDRERNES MULIGHEDER

En stor del af de ikke-vestlige indvandrere er altså markant dårligere til at læse og forstå komplekse tekster end etniske danskere. Det efterlader en stor udfordring.

"Indvandrerne vil formentlig have sværelse ved at klare sig på arbejdsmarkedet, hvor man oftest skal have læsefærdigheder. Der er selvfølgelig job, hvor det ikke er så nødvendigt som i andre, men det begrænser jo mulighederne," siger seniorforsker Vibeke Jakobsen og uddyber:

"Det har også betydning for deres samfundsdeltagelse. Det kan være i kontakten med det offentlige, når de skal handle i supermarkedet, når de skal have kontakt med andre organisationer, eller når de skal stemme ved et valg. Så det har mange konsekvenser".

UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE HJÆLPER

Når man kigger lidt nærmere på indvandrernes læsefærdigheder, kan man se, at de er bedre hos personer, der er kommet til Danmark tidligt i deres liv. Jo ældre de er ved ankomsten til Danmark, jo større er risikoen for at de kommer til at halte bagefter på læsefronten.

SFI har også set på sammenhængen mellem uddannelsesniveau og evnen til at læse og forstå tekster. Og det viser sig måske ikke overraskende, at læsefærdighederne stiger i takt med uddannelsesniveauet, og personer i job har også bedre

læsefærdigheder end personer, der ikke er i beskæftigelse. Men i en direkte sammenligning mellem etniske danskere og ikke-vestlige indvandrere halter sidstnævnte bagefter, lige meget om man ser på uddannelse eller beskæftigelse.

"Resultaterne tyder dermed på, at det ikke kun er indvandrere uden uddannelse og beskæftigelse, som har brug for at øge deres almene færdigheder – det har indvandrere, der er i beskæftigelse også," konkluderes det i analysen fra SFI, der er lavet i samarbejde med Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), og som blev publiceret i Samfundsøkonomen i december 2014.

ER UNDERVISNINGSTILBUDDENE GODE NOK?

Men hvorfor er læsefærdighederne ikke bedre hos mange ikke-vestlige indvandrere?

Det er der ikke noget entydigt svar på, men noget kunne tyde på, at de eksisterende uddannelses tilbud efterlader noget at ønske. I hvert fald peger SFI og EVA på, at der er udfordringer, som både relaterer sig til sammenhæng og overgange mellem uddannelses tilbudene. For det første stilles der spørgsmålstejn ved, om indvandrerne via undervisningen i sprogcentre bliver klædt godt nok på til at gå videre i uddannelsessystemet.

Det rejser så spørgsmålet om, hvorvidt der mangler tilbud, som kan lette overgangen mellem danskuddannelserne og de øvrige uddannelses tilbud. Der er allerede undervisningstilbud for etnisk danske voksne, der har brug for at forbedre deres grundlæggende læsefærdigheder for

eksempel forberedende voksenundervisning (FVU), der blev etableret i 2001. Men tilbuddet er blevet brugt langt mindre end forventet og på en anden måde, end det var ment fra politisk side. Mange af deltagerne på FVU-kurserne er nemlig indvandrere fra ikke-vestlige lande, som starter på kurset i forlængelse af deres sprogkursus. Og undervisningen på FVU er ikke umiddelbart gearret til at tage hånd om de særlige udfordringer, som indvandrere møder i kampen for at lære det danske sprog.

"Men at FVU trods alt bruges så meget af ikke-vestlige indvandrere, som det gør, tyder på, at det udfylder et hul i uddannelsessystemet. Det opleves med andre ord som det mest attraktive tilbud i spændet mellem danskuddannelserne og uddannelses tilbud som for eksempel almen voksenuddannelse (AVU) og arbejdsmarkedsuddannelser (AMU)," pointeres det i analysen.

Der er altså plads til forbedring, lyder konklusionen. Men hvor skal der sættes ind? Det er mere usikkert.

"Man kan diskutere, om ansvaret for det ligger hos sprogskolerne eller i det videre voksenuddannelsessystem, men der er i hvert fald et eller andet slup," siger Vibeke Jakobsen.

Vibeke Jakobsen og Ida Marie Behr Bendixen: "Indvandreres færdigheder og brug af voksenuddannelse". Samfundsøkonomen nr. 4, 2014.

Risikoen for selvskade er mindre, hvis nogen vil lytte

Ny forskning kommer nærmere omfang og årsager til selvskade blandt unge i Danmark, og samtidig viser resultaterne, at det kan gøre en forskel at føle sig støttet socialt.

AF IBEN AUGUSTSEN, FREELANCEJOURNALIST

De slår, brænder, kradser eller skærer i sig selv, så det gør ondt. De er ikke ude på at tage deres eget liv, men 76 pct. af unge, der skader sig selv for at påføre sig selv smerte, gør det for at fjerne en svær og overvældende følelse. Her er tale om unge, som gentagne gange har skadet sig selv, og de angiver ofte flere grunde. Fx siger over halvdelen, at det er i desperation, og lige så mange svarer, at de gør det for at straffe sig selv.

Det er ikke tidligere særlig belyst, hvad social støtte betyder for udvikling af selvskade, men nye forskningsresultater kommer det nu nærmere. De peger i retning af, at støtte fra omgivelserne kan gøre en forskel, i forhold til om unge med traumatiserende oplevelser i barndommen udvikler selvskadende adfærd. Seniorforsker Mogens Nygaard Christoffersen, SFI, står bag resultaterne, som er offentliggjort i det anerkendte internationale videnskabelige tidsskrift *Child Abuse & Neglect*.

Forskningen viser, at risikoen for selvskade er seks gange højere blandt unge, der enten har været mishandlet, mobbet eller har været udsat for andre alvorlige traumatiserende begivenheder, sammenlignet med unge der ikke havde nogen form for traumatiske oplevelser i barndommen. En traumatiserende begivenhed kan også være, når familie eller venner har været udsat for noget voldsomt. Det kan f.eks. være trafikulykker, brand eller voldtægt.

Forskerne har beskæftiget sig med en gruppe, der ikke bare har oplevet én ting men syv ting, ud fra en formodning om, at risikoen for posttraumatisk stress og dermed selvskade er større blandt personer,

hvor traumer fra barndommen hober sig op. Børn, der har været anbragt uden for hjemmet, er ikke overraskende overrepræsenteret i gruppen af personer med selvskadende adfærd. Der ses en klar socioøkonomisk skævhed i forekomsten af selvskade.

Mogens Nygaard Christoffersen understreger, at resultaterne viser en tæt forbindelse mellem, hvordan de unge har haft det i barndommen, og hvordan de har det som 25-årig. "Denne sammenhæng kan måske få os til at være mere opmærksomme på at forebygge, at børn bliver udsat for traumatiske ting som f.eks. mobning og ydmygende behandling. Relevante forebyggende indsatser i både hjemmet og institutioner, hvor de unge færdes, kunne forhåbentlig hjælpe. Nogle af de unge bliver invalideret for livstid, det er jo virkelig spild af ressourcer, at man ikke i tide får stoppet mishandlingerne og hjulpet de unge," siger han.

I alt har 2980 personer deltaget i undersøgelsen, og alle deltagere er født i 1984. Det er en repræsentativ undersøgelse dog med en underrepræsentation af unge fra de svageste socialgrupper. Da deltagerne i løbet af 2008 og 2009 var 25 år, blev de interviewet om barndommen og eventuelt psykisk og fysisk mishandling, seksuelt overgreb, vanrøgt, mobning i skolen eller andre alvorlige livsbegivenheder. Desuden blev de interviewet om deres sociale relationer for også at undersøge sammenhængen mellem risiko for selvskade og relationel støtte fra omgivelserne. Ud af de 2980 deltagere havde 2,7 pct. gentagne gange skadet sig selv på den ene eller anden måde, og de fleste har oplevet flere traumatiske begivenheder i løbet af barndommen.

SOCIALE RELATIONER KAN GØRE EN FORSKEL

Forskerne har undersøgt, hvad social støtte kan betyde i forhold til risikoen for at udvikle selvskadende adfærd. Det viser sig, at sociale relationer er en nøgelfaktor for, om man udvikler selvskadende adfærd. Social støtte vil i denne forbindelse sige at have nogen, som gider lytte til en, nogen som man kan spørge til råds og være fortrolig med, fortælle om sine problemer til, nogen som er der, når man har brug for det og støtter en følelsesmæssigt og med praktisk hjælp. Kort sagt en, der vil barnet eller den unge det godt, som Mogens Nygaard Christoffersen siger.

"Det viser sig, når vi analyserer på tallene, at dem der har været udsat for meget voldsomme ting, er i mindre risiko for at skade sig selv, end man skulle have forventet, hvis de har fået den sociale støtte, de har brug for. Det uheldige er, at der er social slagside ved, hvem der har været udsat for traumatiske oplevelser i barndommen og samtidig om man har social støtte. Blandt dem som har mest brug for det, er der flest, som ikke får social støtte. Det betyder, at hvis de, der virkelig har brug for det, faktisk får social støtte, så kan man se en forskel," forklarer SFI-forskeren.

Denne gruppe unge har det psykisk svært og er typisk i underskud med selvværdet. Forskerne håber, at resultaterne kan bruges til at gøre alle, der har kontakt med selvskadende unge, mere opmærksom på at reagere hensigtsmæssigt og forstå, hvad problemet handler om.

"Specielt socialarbejdere, folk på en skadestue, eller flere andre, som kommer i for-

"I det system vi har, er der ingen diagnose, og der skal en diagnose til for at udløse en behandling."

bindelse med denne gruppe, skal være klar over, at det er unge med et meget lavt selv-værd, og at man skal prøve på at etablere en social støtte til dem. Erfaringer viser, at personale på fx skadestue kan blive irriteret over dem, der kommer ind og har skadet sig selv, og optager pladsen for andre. Det er unge, der kommer med traumer, og som i virkeligheden har brug for psykiatrisk behandling. Det er vigtigt, at personalet er ordentligt instrueret om fænomenet, og ved, hvad det drejer sig om. Det gælder også socialrådgiveren, skolelæreren eller pædagogen som møder disse unge. De skal være klar over, at det er noget, der kræver en indsats. De unge har brug for hjælp til at finde nogle andre måder at håndtere de her ting på," siger Mogens Nygaard Christofersen.

FÆNOMEN UDEN DIAGNOSE

Selv om selvskade er et kendt og efterhånden meget udbredt fænomen, er det ikke rigtigt anerkendt endnu. Samtidig har personer, der skader sig selv, hårdt brug for behandling. Selvskade har ingen diagnose i Danmark og mange andre lande. Verdenssundhedsorganisationen, WHO, har ikke defineret en diagnose på det, og kun i USA eksisterer diagnosen, men stadig som en forsøgsordning. Ifølge forskerne betyder den manglende anerkendelse af fænomenet og den udeblivende diagnose, at der heller ikke udløses en relevant behandling.

"I det system vi har, er der ingen diagnose, og der skal en diagnose til for at udløse en behandling. Det gode ved diagnoser er for det første, at man kan beskrive, hvad det går ud på, og man får en nogenlunde ensar-

tet opfattelse af, hvad problemet er. For det andet kan en diagnose både i sundhedssystemet men også i det sociale system udløse en behandling eller en indsats," påpeger seniorforskeren.

Der findes forskellige definitioner af selvskade, og forskerne vælger her den, som ISSS, International Society for the Study of Self-injury, har defineret. De kalder det NSSI, Non-Suicidal Self-Injury, som er overlagt ødelæggelse af en kropsdel uden en intention om at tage eget liv, og som ikke er en kulturel eller social betinget handling. Indirekte selvskade som misbrug, spiseforstyrrelser eller socialt accepteret adfærd som fx piercing og tatovering tæller ligesom selvmordsforsøg og selvmord ikke med i denne definition af selvskade.

Selvskadende adfærd toppe typisk i 20-årsalderen og ebber så som regel ud. Men der er også eksempler på nogle, der fortsætter med at udføre en form for selvskadende handling. Dette er dog ikke så godt belyst, men det er velkendt, at denne gruppe også er i risiko for misbrug, og således ser man nogle, der senere går til i stoffer, druk og selvmord.

Forskerne har ingen aktuelle planer om en senere opfølgning af de 2,7 pct. i undersøgelsen, der skader sig selv, men det kunne være oplagt at se mere på de langsigtede konsekvenser, og hvad det evt. udvikler sig til senere i voksenlivet.

Hjemløse drømmer også om villa, Volvo og vovse

Ni ud af ti hjemløse, der har midlertidigt ophold på et herberg (en § 110-boform), vil gerne flytte i egen bolig, viser en ny brugerundersøgelse foretaget af SFI. Det er dog ikke helt lige til at nå målet om egen bolig. Både lange ventetider, manglende social støtte og for lidt samarbejde på hjemløseområdet er forhindringer på vejen.

AF ANNE MARIE UNDERBJERG

"Til trods for mange nederlag i bagagen, har hjemløse en rosenrød drøm om villa, Volvo og vovhund."

Sådan siger Ask Svejstrup, der er sekretariatsleder i SAND De Hjemløses Landsorganisation. Han oplever ofte, at de hjemløse gerne vil flytte i egen bolig.

Drømmen om egen bolig skyldes dog ikke, at de hjemløse er utilfredse med herbergerne - tværtimod.

"SFI's undersøgelse viser, at 86 procent er tilfredse med opholdet på herberget, og de er især tilfredse med forholdet til personalet," fortæller forsker Lars Benjaminson, der har stået for undersøgelsen. Den bygger på spørgeskemaer til 185 beboere på 11 boformer landet over, samt længere interviews med en mindre gruppe.

BARRIERER FOR AT DRØMMEN KAN GÅ I OPFYLDELSE

For at drømmen om egen bolig ikke blot skal forblive en drøm, så har mange brug for støtte til at få en hverdag i eget hjem til at fungere i praksis.

Brugerundersøgelsen viser, at mange af de hjemløse borgere ikke fik nogen social støtte, sidst de boede i egen bolig. Hvis ikke der følger social støtte med, når den hjemløse flytter i egen bolig, kan det være vanskeligt for mange at få de almindelige ting i hverdagen til at fungere.

En af de interviewede, Mette, fortæller: "I starten, der tænker jeg, at vi godt kunne få brug for lige at have en tovholder ... til alt det, som jeg lige kunne tænkes at glemme i farten."

Dennis mistede sin sidste bolig på grund af et alkoholmisbrug. Det betød, at han ikke

fik betalt sin husleje. Han fortæller, at han også gerne vil have tilknyttet social støtte og meget gerne en bostøtte, når han skal i egen bolig. Han vil også gerne have hjælp af kommunen til at administrere sin økonomi, og han forventer desuden at få behov for terapi i relation til sit misbrug.

EFTERLYSER BEDRE SAMARBEJDE

Ask Svejstrup efterlyser også en bedre relation mellem boformerne og de kommunale sagsbehandlere:

"Boformernes personale sidder med værdifuld viden om brugerne; de har en god relation til brugerne og er derfor oplagte at inddrage mere i de individuelle løsninger, som kommunerne har ansvaret for at udforme. Mit håb er, at denne rapport kan føre til, at hjemløseområdet inddrager boformerne mere i løsningen af det voksende hjemløseproblem, og at man sammentænker indsatserne mere."

En anden udfordring, der kan få drømmen til at synes næsten umulig at opfylde, er, at ventetiden på at få sin egen bolig ofte kan være meget lang. Som en af de interviewede, Tina, fortæller: "Jeg fik at vide, da jeg blev boligindstillet, at der kunne gå op til 1 år. Det er der gået nu, og der er ikke sket noget. Man bliver sådan lidt, så er det snart jul igen, og det er så den fjerde jul på gaden."

STOR FORSKEL PÅ HJEMLØSE

De sociale begivenheder, der ligger bag hjemløshed, er meget forskellige. Nogle har oplevet skilsmisse eller arbejdsløshed, andre er psykisk syge eller har et misbrug. Det betyder også, at der kan være udfor-

"Hvis ikke der følger social støtte med, når den hjemløse flytter i egen bolig, kan det være vanskeligt for mange, at få de almindelige ting i hverdagen til at fungere."

dringer ved at sætte samme tag over alle hjemløse uanset baggrund.

I SAND taler man tit om det problematiske i at have mange psykisk syge og misbrugere på boformerne. Det giver meget larm, og det kan være svært for den enkelte at holde sig fra flasken, hvis der er mange fulde folk omkring en.

"For det første er personalet ikke nødvendigvis uddannet til at håndtere psykisk syge. For det andet kræver det ofte mange personaleressourcer at gøre det. Det bety-

der selvfølgelig, at der er nogle andre brugere, der ikke får den støtte og omsorg fra personalet, de har brug for eller ønsker," forklarer Ask Svejstrup.

Flere interviewpersoner i undersøgelsen påpeger da også, at det vil gøre det lettere at lave en målrettet social indsats, hvis der ikke var så mange med forskellige problemstillinger samlet på ét sted. De efterspørger, at boformerne i højere grad specialiserer sig i at lave et tilbud til en bestemt del af målgruppen.

15:02 Benjaminsen, L., T. Dyrvig & T. Gliese: Livet på hjemløseboformer. 144 sider. ISBN: 978-87-7119-278-0. e-ISBN: 978-87-7119-279-7. Pris: 140,00 kr.

Helhedsindsats skal hjælpe psykisk syge misbrugere

Der har manglet sociale indsatser til at tage hånd om borgere med sammensatte problemer som misbrug, hjemløshed og sindslidelse. Men en ny indsatsmetode giver grund til optimisme, og den skal nu prøves i to kommuner. SFI skal være med til at se, om indsatsen kan give de berørte borgere et bedre liv og spare kommunerne for udgifter på socialområdet.

AF CARSTEN WULFF

En ulykke kommer sjældent alene. I al fald er det ofte tilfældet, at udsatte borgere, der fx har et misbrug, også døjer med andre tunge problemer som hjemløshed eller en sindslidelse.

Tidligere har man især forsøgt at afhjælpe problemerne enkeltvist gennem indsatser rettet mod hjemløshed eller misbrug eller sindslidelse. Men de senere år har flere typer indsatser i højere grad taget hånd om at løse komplekse problemstillinger i en helhed i erkendelse af, at de netop hænger sammen.

BRUG AF ET OPSØGENDE TEAM

Nu skal en af disse indsatsmetoder, kaldet ACT-metoden, afprøves i to danske kommuner. Assertive Community Treatment-metoden bygger på, at en kommunal sagsbehandler skal koordinere indsatsen over for den berørte borger ved at samle et fast sagsbehandlersteam, der er knyttet til borgeren, og som kommer hjem til borgeren. Det kan således være et team, der består af en stofmisbrugsbehandler, en psykolog og en sagsbehandler fra jobcentret – aktører på de rette indsatsområder, der skal sikre, at borgeren får den nødvendige sociale hjælp.

Forskningsleder Kræn Blume Jensen fra SFI's afdeling Socialpolitik og Velfærd påpeger, at metoden retter sig mod de udsatte borgere, hvis liv virkelig er kaotisk – og som derfor har brug for, at de bliver taget godt i hånden, og at det så at sige sker på deres egne præmisser:

"ACT-metoden bruges til udsatte borgere, der har rigtig svært ved at træde ind over dørtærsklen til socialforvaltningen.

Den bruges ud fra en erkendelse af, at det godt kan være, vi har en række sociale tilbud, men nogle borgere kan simpelthen have rigtig svært ved at modtage den hjælp."

GODE ERFARINGER FRA KØBENHAVN

Kræn Blume Jensen hæfter sig ved, at ACT-metoden med teamsammensætningen er meget anvendelig over for borgere med komplekse problemstillinger. Den har allerede været testet med succes som en del af hjemløsestrategien i Københavns Kommune, og der er også evidens fra udlandet på, at metoden hjælper de udsatte.

I det konkrete nye projekt vil man i to kommuner forsøge at anvende metoden over for udsatte borgere, der har en kombination af psykiske lidelser og misbrug. SFI har sammen med Rambøll fået til opgave af Socialstyrelsen at evaluere brugen og virkningen af ACT-metoden i disse kommuner.

BRUGES METODEN?

Hele evalueringsopgaven består af tre dele: I den første del ser man på, hvordan metoden bliver implementeret i kommunerne – altså hvordan man rent faktisk får gennemført indsatsen.

"Når formålet er at få testet, om metoden virker, må vi se på, om det, der rent faktisk gør i kommunerne, er inden for rammerne af ACT-indsatsen. For hvis borgerne har fået det bedre efter tre år, men indsatsen ikke har været efter ACT-metoden, så ved vi jo dybest set stadig ikke, om ACT-metoden virker," siger Kræn Blume Jensen.

EN GEVINST FOR BORGEREN OG KOMMUNEN?

Den anden del af opgaven er en effektevaluering – om metoden har haft en positiv effekt for borgerne. Måske kan en effekt være, at borgerne i højere grad kommer i gang med en uddannelse eller på anden måde kommer tættere på arbejdsmarkedet. Det vil være et såkaldt effektmål.

Derudover kan man se på, hvad indsatsen har kostet, og så sammenholde det med, hvad kommunen kan have sparet af udgifter til fx indlæggelser eller generelt færre kontakter til sundhedsvæsenet, fordi livet for borgerne forhåbentlig er blevet mere stabilt. Den tredje del af evalueringen er derfor den samfundsøkonomiske analyse.

Evalueringen skal derfor gerne give nogle effektmål af indsatsen, der viser på hvilke områder, metoden har hjulpet borgeren, og en vurdering af, om der også er en samfundsøkonomisk gevinst ved at anvende metoden.

Projektet startes op i år og forventes afsluttet ultimo 2017.

Vi mangler viden om populær misbrugsbehandling

Ny forskningsoversigt indikerer, at den mest brugte behandlingsform til unge stofmisbrugere virker hverken bedre eller dårligere end andre behandlingsformer. Men oversigten peger også på, at der mangler viden om effekten af selvsamme behandlingsform – den kognitive.

AF MICHAEL ØRTZ CHRISTIANSEN

Den kognitive behandling af unge stofmisbrugere fylder meget i Danmark. Men hvilken effekt har behandlingsformen - kaldet CBT - i forhold til andre behandlingsformer? Det har SFI Campbell forsøgt at svare på ved at samle en oversigt over samtlige studier på området.

"På baggrund af de studier, der findes, så ser det ikke ud til, at CBT virker hverken værre eller bedre end andre behandlingsformer," siger Trine Filges, der er seniorforsker ved SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Konklusionen er baseret på syv studier i alt, hvoraf ingen er fra Danmark, seks er fra USA og et enkelt studie er foretaget i Holland. Et lidt for spinkelt grundlag til at komme med stensikre konklusioner, vurderer Trine Filges. Og dermed også for usikkert

til, at man med sikkerhed kan dømme CBT-behandlingen. Men forskningsoversigten tegner et andet billede, der er mere klart.

"Der mangler forskning på området," konstaterer seniorforskeren.

EN RÆKKE UBESVAREDE SPØRGSMÅL

Trine Filges og de fem øvrige forskere på projektet ville gerne have fundet svar på, hvilken betydning varighed og intensitet af behandlingen har for effekten, ligesom de søgte svar på, om det har nogen betydning, hvor tit behandlingen foregår.

"Og så ville vi gerne have set på forhold som køn, alder, familieforhold og etnicitet, og om tidligere misbrug har en indflydelse," siger Trine Filges. Men det har på grund af det sparsomme datagrundlag ikke været muligt.

Praktikere og forskere kunne ellers godt bruge mere viden om den kognitive behandlingsform, understreger SFI's Ditte Andersen, der for Center for Rusmiddelforskning har udarbejdet en ph.d.-afhandling om professionelt tilrettelagt forandringsarbejde i stofmisbrugsbehandling for unge. Og som også laver forskningsoversigter på området for behandling af stofmisbrugere.

"Det er vigtigt, at der bliver lavet noget forskning på det her område, for det er en af de metoder, der er allermest anvendt inden for stofmisbrugsbehandling," siger Ditte Andersen

KOGNITIV BEHANDLING BLIVER SJÆLDENT BRUGT ALENE

En SFI-evaluering fra 2009 viser, at den kognitive tilgang bliver brugt på 76 procent af de danske behandlingssteder. Samme evaluering viser, at én enkelt behandlingstilgang meget sjældent står alene.

"Uanset hvilken metode behandlerne bruger, så bliver den som regel kombineret med flere andre metoder," siger Ditte Andersen og understreger:

"Det er sjældent, at man i praksis ser eksempler på meget stramme manualbaserede interventioner. I hverdagen trækker behandlerne på alle mulige metoder".

Derfor savner Ditte Andersen ikke blot viden om effekten af CBT i forhold til anden behandling. Viden om effekten ved at kombinere forskellige behandlingsmetoder er også ønsket.

"Det er både i forhold til stofmisbrugsbehandling, men også i forhold til, om de unge i stofmisbrugsbehandling er i målgruppen for andre typer af interventioner. Det kan være på det boligsociale område, i forhold til psykiske vanskeligheder, kriminalitet eller i forhold til familierelationer," siger Ditte Andersen.

CBT – COGNITIVE-BEHAVIOURAL THERAPIES

I den kognitive tilgang til stofmisbrugsbehandling retter behandleren opmærksomheden mod brugerens tanker og processen, hvor tankerne omsættes til handling. Begrebet kognitiv refererer til menneskers tænkning og erkendelse. Antagelsen i den kognitive tilgang er, at man ved at blive opmærksom på sine tankeprocesser kan ændre sine tanker og derigennem handlinger. En anden antagelse er, at brugeren altid vil være ambivalent i ønsket om stoffrihed, da han eller hun oplever en gevinst ved stofferne. Behandleren skal derfor hjælpe brugeren med at få et realistisk billede af fordele og ulemper samt anviser alternative tænke- og handlemuligheder.

Kilde: Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark, 2009